

ገዲም ሰብን ገዲም ዓሳን ጥራይ ዝነብረላ ምድረ-ባሕሪ ኤርትራ

ደላይ ጽቡቕ ሓውና ዶ/ር በርህ ሃብተገርግስ ነቶም ቦቲ ናይ ብቐዳማይ ዘረብኡ ሕርኽርኽ ዝበሎም ደገፍቲ ህግደፍ፣ ኣብዚ ሳልስቲ ነቲ ኣብ ኢትዮጵያ ዘሎ ምዕባላ ብዙሕ ከይጠቀስ ንህግደፍ ብዙሕ ከይወቐስ እታ ብዙሕ ጸጋታት ዘለዎን ኣዝያ ምዕባልቲ ዝነበረትን ኤርትራ ብፍላይ ኣብዞም ዝሓለፉ ዓመታት ኣዝያ ከምዝተረመሰት ንዕረ ብመፃር ሓዊሱ ብዝወሓጠሎም ጥብብ ገይሩ ናይ ተስፋ እንጌራ ኣኸለሰዎም። ኤርትራ ብቐጠባ ክትግብን ካብ ጎረባብታ ጸብለል ክትበልን ተስፋ ዘለዎ ሃገር ምዃናን ዘለዎ ዕቑር ሃብትን ስልጡን ሕብረተሰብን ጽላት ብጽላት ብኣብነት እንዳ ኣሰነዩ ንልቦም ዘረስርስ መግለጺ ገይሩሎም። ሓደ ካብቲ ተስፋ ናይ ኤርትራ ክኸውን ዝኸእል ዕቑር ሃብቲ ድማ ኤርትራ ዘለዎ ናይ ዓሳ ጸጋታት እዩ። ነዚ ኣመልኪቱ ብኸመይ መንገዲ ነቲ ጽላት ናብ ኢንዱስትሪ ኣዕቢና ኣብ ዘርብሓና ነውዕሎ ብኸምዚ ዝስዕብ ምቁር ቃላት ገለጽዎ፡-

“ብዙሕ ድኣ ኣይነቐልበሉን ንኸውን እምበር፣ ዓሳን ውጹኢት ዓሳን፣ እቲ ቀይሕ ባሕሪ ክፋል ናትና ዝተፈላለዩ ዓይነት ዓሳታት ዝርከብዎ እዩ። እቲ ኻብኡ ዘሎ ዓሳ ቦቲ ሳይንሳዊ መንገዲ ናይቲ ዓሳ ምርባሕን፣ ዓሳ ምግፋፍን ብእኡ ተኸትልካሲ ምስኡ ዝኸይድ ኢንዱስትሪታት ክወጽእ ዝኸእል ይመስለኒ። እዚ ኸኣኒ ናብ ብዙሕ ሃገራት ናይ ዓለም ክንልእኻ እንኸእል ሃብቲ ኣለና። ቦቲ ሓደ ኸኣ ህዝብና ከም ልቡ ዓሳ ዝበልግሉ ዝኸእል። ንሱ ጥራይ ዘይኮነስ እቲ ተሰሪሖ ዘሎ ዲጋታትውን ዓሳ ከፍርዮሉ ይጅምሩ ኣለዉ ይመስለኒ ንሱውን ዓቢ ምንጪ ናይ ምግብ እዩ”

ሓውና ዶክተር በርህ ኣዝዩ ብዛዕባ እታ ዝፈትዎ ሃገሩ ዘለዎ ጽቡቕ ባህጊ ምግላጹ ኣድናቕተይ ይገልጻሉ። ንዘረብኡ ክስምዕ ከለኹ ግና ኣብ ባይታ ዘሎ ቀታሊ ባህጊ፣ ቀታሊ ተስፋ፣ ቀታሊ ሕሊሚ ናይ ኤርትራውያን ከሎሞ ባህግናን ሕልምናን ክገሃድዶ ይኸእል ዝብል ሓሳባት ናብዚ ኣእምሮይ ቅልቅል በለኒ። ነቲ ብዘረባ ብዶክተር በርህ ብተስፋ ክስራሰር ጀሚሩ ዝነበረ ልቦይ ዝርብሽ ኣብ ባይታ ዘሎ ሓቕ ቅጅል በለኒ። እቲ ምድሪ ይኹን ባሕሪ ኤርትራ ድዩ ኣግዲዑ ወይስ ንሕና ኢና ሓሚቕና? ጽቡቕ ባህግን ሞያን ክእለትን ድዩ ተሳኢኑስ ወይስ ዓንቃጺ ሓይሉ? መግለጺ ኣያና ዶክተር በርህ ንመዘክረይ ክገናጽል ደራኹኒ። ክቡራት ኤርትራውያን ኣሕዋተይ ገለ ካብቲ ቅድሚ ብዙሕ ዓመታት መዘክረይ ካብ ዝመዝገቡኹ ነዚ ኣርእስቲዚ ዝምልከት ከካፍለኩም።

ቅድሚ ገለ ዓመታት ዳይረክተር ቤት ጽሕፈት ሚኒስትር ሃብቲ ዓሳን ኪኢላ ማሪን ባዮሎጂን ኣቶ ስዒድ ንመማሃራንን እታ ብስማፕ(SMAP) እትፍለጥ እንኮ ብሕታዊት ኮለጅ ኣብቲ ብኤርትሮ ጀርመን ዝፍለጥ ህንጻ ሰሚናር ሂቡ ነይሩ። ኣነ ድማ ብትርፌ ሰዓት ኣብቲ ምሽታዊ ዝወሃብ ናይ ትያትርን ኣርትን ትምህርቲ ስለዝመሃር ተሳታፊ ናይቲ ሰሚናር ነይረ። ኣቶ ስዒድ ብዛዕባ ጸጋታትን ዕድላትን ቀይሕ ባሕርና ከምዚ ዝስዕብ መግለጺ ሂቡና፡-

“ኤርትራ 1350 ኪሎ ሜትር ዝንውሓቱ ገምገም ባሕሪ እትውንን፣ ግዝኣታዊ ማያታ 12 ኑይቲካል ማይል (22 ኪሎሜትር) ዝዝርጋሕ 120,000 ትርቢዒት ኪሎሜትር ዝስፍሓቱ ማያዊ ሃብትን 360 ደሴታት ዝሓቕፈ ባሕር ኣለዎ። 1250 ዓሌታት ዓሳ፣ 220 ማራኽ ሕብሪ ዘለዎም ዓሌታት ኮራል ኣለዎ። ኣብተን 180 ደሴታታ ረጋቢት ዝራብሓሉ፣ ኣብተን 110 ደሴታታ ድማ ጎብዩ ባሕሪ ክራብሓሉ ኣዝዩ ምቹእ ዝኾነ ባህሪያዊ ሃብቲ ትውንን። 17% ካብ ዓሌታት ዓሳ ድማ ደቀባት ባሕሪ ኤርትራ ምዃኖምን ማለት ኣብ ኤርትራ ጥራይ ዝርከቡ ኣብ ካልእ ቦታታት ዝጸነቱ ምዃኖም” ገለጹ።

“ንተጠቓምነት ሃብቲ ባሕርና ዝምልከት ድማ ቀጻልነትን ዘላቕነትን(sustainability) ብምዕቓብ ኣብ ዓመት ልዕሊ 82,000 ቶን ዓሳ ክንገፍፍ ከም እንኸእል፡ ሃጊት ግና ኣብ ዓመት ካብ ትሕቲ ሓደ ሸሕ ወይ ብልክዕ 806 ቶን ኣብ ወርሒ

ድማ 67 ቶን ዓሳ ጥራይ ብምግፋፍ ትሕቲ 1% ካብቲ ክንገፎ ዝግብእና ከም እንገፍፍ ኣረዲኡ። እቲ ዝለዓለ ምህርቲ ዓሳ ዝተገፈፈሉ ዓመት 2002 ምንባሩ፣ እዚ ድማ ኣብቲ ጊዜ'ቲ ንግብጻውያን ገፈፍቲ ዓሳ ፍቓድ ተዋሂቡ ስለ ዝነበረ ምዃኑ ብምጥቃስ፣ ግብጻውያን 13,000 ቶን ዓሳ ገፈፎም ነይሮም። እዚ ንባዕሉ-10.6% ካብቲ ክፈሪ ዝግብእ እቲ ዝለዓለ ኣብ ታሪኽ ምግፋፍ ዓሳ ዝተመዝገበ ብምዃኑ፣ ባሕርና ብሰንኪ ሰንፍናናን ድኹም ምሕደራን ካብቶም ኣብ ዓለም ገና ዘይተመዘመዙ ባሕርታት ሓደ ኢዩ" ክብል ንኹልና ዘገርመና መግለጺ ምስ ሃበና ቡብወገና ሕቶታት ነቕርብ ነበርና።

ዶ/ር ተስፋይ ሃይለ ዳይረክተር ናይቲ ኮሌጅ ዋሃ ኣምሲሎም "እሞ ሓቛ እዩ ኣብ ኤርትራ ዘለዉ ዓሳታት ዕድመ ጸጊቦም ብተፈጥሮኣዊ ሞት ስለዝሞቱ እቶም ኣብ ካልእ ባሕሪን ውቅያኖሳት ዘለዉ ዓሳታት ሰያባትን፣ በራሓትን፣ ጨሓማትን ኣዝማዶም ክርእዩን ገሊኦም ውን ዓበይቲ ኣያታቶምን ኣቦታቶም ከይረኣዩ ስለ ዝዓበዩ መሳኪን ዘኸታማት ዓሳታት ሞቦቆሎምን ዛንታ ኣቦታቶምን ኣቦሓጎታቶም ክፈልጡ ንቐይሕ ባሕሪ ዓመታዊ ይመጹ እዮም ዝበሃልሲ ሓቂ እዩ" ኢሎም ፍሻኽ ኣበሉና።

ድሕሪቲ ኣኹባ ምስ ሓደ ዓርክይ ብዛዕባቲ ኣብዚ ሰሚናር ዝሰማዕናዮ መግለጺ ኣመልኪትና ዕላልና ቀጻልና። እቲ ንነገራት ብነቐፊታዊ ዓይነ ምሕጫጭ ምስ ዝፈቱ ደስ ክብለኒ ከሎ 'ዱባለ'፣ ቅጭ ከምጽኣለይ ከሎ ድማ "ዱባ፣ ዲባ" ኢሊ ዝጽውዖ ዓርክይ። (ኣብቲ ነቲ ዱባለ ዝተባህለ ጦር ሰራዊት ምጽዳፍ ቀንዲ ተዋሳኢ ስለዝነበረ ብዛዕባ ኣጸዳድፋ "ዱባለ" ከዘነቱ ዓሰርተ ሳዕ ሞኽ ምስ ኣበለኒ እዩ ነዛ ሳን ኣጠሚቐዮ። ንሱ'ውን ኣይጸልኣን።)

" ኣታ እዛ ኤርትራ ሃገርናስ እባ ኣብ መሬታ ይኹን ኣብ ባሕራ ንገዳይምን ንዓበይት ጥራይ እትሰማማዕ ስጊንጢር ምድረ-ባሕሪ ኢያ። ረኤኻ እቶም ዓሳታት ኣሪጎም ብተፈጥሮኣዊ ሞት እዮም ዝሞቱ ምስ በለ እንታይ ከምዝተራእየኒ ዶ ትፈልጥ" በለኒ ዱባለ ዓርክይ። ኣነ ድማ እንታይ ድኣ ተራእዩካ? ኢሊ ዘረብኡ ክቐጽል ምስ ሓተትኩም 'ዓቢ ዓሳ ንንእሽቶይ ዓሳ እንዳበልዕ እዩ ዝነብር ክበሃል'ዶ ኣይሰማዕኻን" ይብለኒ። እወ! ኢሊ ይምልሱሉ። 'እሞ ደይ ከምዚ እዞም ናትና ዓበይቲን ገዳይምን ተጋደልቲ ንዓና ኣብ ምድረ ኤርትራ ቀሲንና ከይንነብር ዝኣስሩናን ዝቐትሉናን ዝተረፍና ግፍዕን በደልን ምስ ኣብዝሉልና ደፊኦም ደፋፊኦም ንስደት ከም እንሃድመሎም ዝገብሩ፣ ገዳይም ዓሳታት ባሕሪ ድማ ክንደይ መንእሰያት ዓሳታት ከምዝወሓጡን ክንደይ ካብእም ሃዲሞም ኣብ ካልእ ባሕሪን ካልእ ውቅያኖስን ዝተሰደዱ ዓሳታት ደቂ ባሕሪ ኤርትራ ኮን ይህልዉ ይኹኑ" ይብለኒ።

ኣነ ድማ ንስለ ምክታዕ ኢሊ "17% ካብቶም ከይጸንቱ ዘፍርሑ ዓሌት ዓሳታት ደቀባት ባሕሪ ኤርትራ ክብል'ዶ ኣይሰማዕኻዮን፣ ስለዚ ካብ መንእሰይን ሰብን ምድረ መሬት ኤርትራስ ዓሳታት ባሕሪ ኤርትራ ዝሓሸ ናብራ ኣለዎም፣ ምድሪ ኤርትራ ድኣ ከምዚ ኸማይን ከማኻን ወይ ሰኣን እግርና ወይ ሰኣን ርእስና መንዶ ተሪፉ እዩ። ኣብዚ መሬት ዝእሰር ተኣሲሩ ዝቐተል ተቐተሉ፣ ዝሰደድ ተሰዲዱ ደይ ጸኒትና ኢና። ካብቶም ደቂባት ዘይጸንትና 1% እኳ እንተለና" ኢሊ ይምልኣሉ። በዚ ተፋላሊና።

ዕላልና ኻልእ ጊዜውን ቀጸሉ። ብፍላይ ኣብ ጥቓና ሰብ እንተሎ እዛ ናይ ዓሳታት ከም ኮድ እንዳ ተጠቀምና ንሓድሕድና ንጫረቐላ ነበርና። ሓደ ጊዜ እታ ኣብ 1890 ብጥልያን ዝተደኮነት ከተማ ኣስመራ ብቶም ጣልያን ሰሪሕዎም ዝኸደ ኣርክ-ደኮ ህንጻታት ኣብ መዝገብ ዩኔስኮ ከም ናይ ዓለም ቅርሲ ኾይና ተመዝጊባ ምስ ተባህለ ምስ 'ዱባለ' ዓርክይ ኣርሚሙና ኣብ ዓንኬልዚ ኣርእስቲ ነዕልል ነበርና። 'ዱባለ' ዓርክይ ድማ "ኣንታ እዚ ስርዓትዚ ኣብ መንደቕን ኣባይትን በጺሑ እቲ ዝለመዶ ቀንዲ ናይ "ግድምና መዐቕኒ" ገዲፍዎ ይመስል" ይብለኒ። ኣነ ድማ ብሕቶ መልክዕ ዘረብኡ ክቐጽል "ከመይ ኢሉ ክገድፎ ወደይ?" ኢሊ ጎራጎርኩም።

ንሱ ድማ በቲ ልሙድ ባጫዊ ነቐፊታዊ ባህሪኡ "ኣይተስተባህለሉን ዲኻ እቲ ቅድሚ ልደተ ክርስቶስ ዝተሃንጸ ዘመናዊ ህንጻታት ኣዱሊስ፣ እቲ ቅድሚ 2000 ዝተተኸለ ትምክሕቲ ምህዞን ጥብብን ኤርትራውያን ዝኾነ ብፊደላት ግእዝ

ዝወቀበ ሓወልቲ መጠራ፣ እቲ ዘስተንክር ዲጋን ኣባይትን ቆሓይቶ፣ እቲ ቅድሚ መካን መዲናን ኣብ ዓለም ቀዳማይ ብምዃን ኣብ ሻሙናይ ክፍለ ዘበን ዝተሰርሐ ኣብ ባጽዕ ዝርከቡ ከም መስጊድ ኣል-ሰሓባ፣ ቅድሚ 1000 ዓመት ዝተሃንጸ መስጊድ ኣል-ሻፍዲ፣ ቅድሚ 800 ዝተሃንጸ መስጊድ ሸኽ-ሃማል። ከምኡውን እቲ ብ1350 ዓም ብአቡነ ፊሊጶስ ዝተመሰረተ ገዳም ደብረ ቢዘን። ከምኡውን ቅድሚ ኣማኢት ዓመታት ዝተደከኑ ከም ደብረ መንቆሪዮስ፣ ደብረ ሲና፣ ጳዕዳ እምባን ደብረ ኣውንዮናስ ኣብ ዩናስኮ ናይ ዓለም መዝገብ ይመዝገበለይ ኢሉ ዘይጸዓረ መንግስትስ ነዛ ቅድሚ 100 ዓመት ጣልያን ሰሪሑ ዝገደፈልና ናይ ጓኖት ኣስመራ ኣመዝጊቦ ኢሉ ዳንኬራ ክገብር ሕፍረትናን ውርደትናን ኣብ ኣደባባይ ብምውጽኡ ኢዩ ዝጽንብል ዘሎ" ይብላሉ።

ኣነ ድማ ከራስኛ ኢሊ "ክላ ብሓይልን ዓቕምን መንግስቲ ኤርትራ፣ ተመዝጊቡ ይመስልካ፣ ደይ እተን ጣላይን ኣንጻርጸርና ታሪኽን ከይነፅንወለን እየን ምስተን ኤውሮጳውያን ኣዝማደን ኸይነን ኣመዝጊቦን ኣዝኾና እምበር ህግደፍ ድኣ ነዚ ኣበይ ኢላቶ፣ እንተደለዩቶኹስ ሰኣን ክእለታ መን ክሰምዓ" ኢሊ ይምለሰሉ። ንሱ ድማ 'ወይለይ ጽቡቕባ ኣቕሊብካ፣ ህግደፍ ድኣ ከመይ ኢሉ እቲ ቀንዲ ናይ ግድምና መግባዕኡ ኸገድፎ፣ እተን ማፍያ ድኣ ገለ ሞቕሺሽ ኣብቲ ባንኩ ኣቐሚጠናሉ ኸይነን እምበር፣ እቲ ሓሳድ ቡዳ ድኣ ኣስመራ እንታዩ ኸይናቶ ዝግደስ። ይገደስ ከኣ ብዛዕባቲ ኣብ መቐለ ዘሎ 'ቤተ-መንግስቲ ሃጺይ ዮውሃንስን ኣብ ጎንደር ዘሎ መቐብር ኣቦሓጎታቱ" ይብላሉ። ኣግሂዱ ኢሊ ሰኣን ትግራዊ ወይ ኣምሓራይ እዩ ክብላሉ ድሕረት ኮይኑ ግዲ ተሰሚዖም ምስናይ ስክፍትኡ።

ዕላልና ቀጸሉ። እቲ ሕጫጩውን ከምኡ። "ወይለ ገለ ዘረባ ኣምጺኻ። እቲ ንጥንታዊ ኣዱሊስ ከተማ፣ ንሓውልቲ መጠራ፣ ንመስጊድ ኣል-ሰሓባን ደብረቢዘንን ብጥንታውነቶም ኣብ መዝገብ ቅርሲ ዓለም ኣብ ዩናስኮ ዘዩመዝገቦ መንግስቲ፣ ልክዕ ከምዛ ብግዜ ጥልያን ስልጣኔ ዝረኣናን ነቲ ጥንታዊ ስልጣኔ ዝነበሮ ህዝቢን ንበይኑ ካብ ጸሊም ኣፍሪቃ ሕግን ስርዓትን ብጽሑፍ ኣስፊሩ ዝነበር ዝነበረ ጥንታዊ ስልጣኔ ዝነበሮ ህዝቢስ ከምዛ ጣልያን ዝፈጠሩዎን ዘሰልጠንዎን፣ ነቲ ናይ ቀደም መቐላዊ ታሪኻዊ ያትኡን ቅርሱን ገዲፉ፣ ነዚ ናይ ትማሊ ናይ ባዕዲ ስልጣኔ ይመዝገበለይ ኢሉ ኣብ ናይ ዓለም ኣደባባይ ካብ ምምሽኻን ዝኸፍእ ሃገራዊ ሕፍረት እንታይ ክህሉ ይኸእል" ኢሉ ንዘረብኡ ዳርጋ ሕርቃን ወሰኸሉ።

ኣነ ድማ ላምባ ነስኢስ መሊሰ ከንድዶ "እንታይ በዚ ትግረም ኣብ ክንዲ እቶም ብእርጋኖምን ብግድምን ከም ቅርሲ ኸይኖም ንመጻኢ ትውልዲ ከም መርኣያ ኸኾኑ ዝግብእም ገዳይም ተጋደልቲን ሚኒስትራትን ኣብ ቤተ መዘክር ዘእቲ፣ ነቶም ኣብ ብርኮም ዘተንፍሱ መንእሰያት ኣብ ሙዝዮም ዓዲ ኣበይቶን፣ ማይስርዋን፣ ኣብ ጎዳንዲ ኣደርሰርን ሓሸንኪትን፣ ኣብ ደሴታት ዳህላክን ሓራትን ጥቓ ጥንታዊ ወደብ ኣዱሊስ ከምዘዕቀቡ ምግባሩስ፣ ኣብ ሰብ ወዲ ኣዳም በጺሑስ መንእሰይ ኤርትራ ንቤተ መዘክር፣ ገዲምን ኣረጊትን ንቤተ ኣተንክር ዘእቲ ደይ ኩሉ ሓደ እዩ" በልክዎ። ንሱ ድማ ክንዲ ዝሓርቕ፣ ካብ ኣፈይ ቁሉብ ኣቢሉ 'እሞ እዞም G 15 ጥራይ እዩም ካብቲ ናይ ገዳይም ዓሌት ዝጸነቱ" ማለት እዩ ነቲ ናይ 17% ዘይጸነቱ ዓሌት ዓሳ ዘኪሩ ኣቃጫጭ ከይገድፍ ኢሉ። ኣነ ድማ ሕርቕ ኢሊ "በጃኻ በዞም ኣርካናት ጀጋኑና፣ ደለይቲ ጽቡቕና ንዓና ክጥዕመና በጃና ዝሳቐዩ ዘለዉ ኣይትቀልድ" ኢሊ ገና ሕክዎ።

ባጫ ንጎሂ ገዲፈ፣ ቁም-ነገር ከውግዓኩም። ሓደ ጊዜ ምስ ሓደ ካብቶም ላዕለዎት ሓለፍቲ ሚኒስትሪ ሃብቲ ባሕሪ በጋጣሚ ናይ ስራሕ ክዛራረብ ዕድል ረኺበ ነይረ። ጠንቀምቀም ክብል ብገርህይ ነቲ ሓላፊ ኣዝያ እተሕርቆ ሕቶ ከምዚ ኸብል ሓቲተዮ "ከመይ ይኸደልኩም ኣሎ እዚ ሃብቲ ዓሳ?" ንሱ ድማ ብነድሪ "ኩሉ ዝሰራሕናዮ ንኸንቲ ንብላሽ ኮይኑ ትርጉም ንዘይብሉ፣ ውጺኢት ንዘይንረኽቡሉ፣ ከንቲ ሃሊኸና። ስቅ ኢልካ ንማለቲ እዩ እዚ ሚኒስትሪ ተባሂሉ ንስሙ ጥራይ እዩ ዝቕጽል ዘሎ" ይብላሉ። ኣነ ድማ ህድእ ኢሊ "እምባእ፣ ንሕና ድኣ ዓሳ በሽበሽ ክኸነልና ብተስፋ እንዲና ንጽብ ዘለና፣ እንታይ እዩ እቲ ጸገም?" ይብሎ።

ንሱ ድማ፣ ፈለግ ከምዛ ብኤክረይ ንውሽጠይ ዝርኢ ዓይነት ኣጠማምታ ኣተኩሩ ጠመተኒ። ካብ ገጸይ ቅንዕናይ ግዲ ተነቢብሉ ኾይኑ፣ ካብቲ ዝጸንሖ ነድሪ ቁሩብ ዝሕል ኢሉ "ንሕና እቲ ዘለና ሃብታም ጸጋታት ባሕሪ ንህዝብና ክሳብ ዝጸግብ ቀሊብና ንሰደድ ክንልእኽ ስትራተጂ ኣውጺእና ነዚ ሸቶታትዚ ንምጭባጥ ድማ ኣብ ብዙሕ ቦታታት ከም ዕዲ፣ ጢያ፣ ቦይሉል፣ ገልዓሎ፣ ሕርጊጎ፣ ዙላ ማርሳታት ሰሪሕና፣ ናይ በረድ ኣቕርቦት ኣዋዲድና፣ ኣብቲ ኣብ ደሴት ሓሌብ ዝርከብ ትካልናን ካብ ወጻኢ ሃገራትን ጃላቡ ቀሪብና። ብዘይካቶም ኣብ ገማግም ባሕሪ ዝነብሩ ደቂ ቀይሕ ባሕሪ፣ ካብ ከበሳታት ዝመጹ ዜጋታት ከይተረፈ ስልጠና ሂብና።

ኣማኢት ዜጋታት ስራሕ ምስ ጀመሩን ካብ ትጽቢትና ንላዕሊ ምህርቲ ምስ ገፈፉን፣ ከተማታት ኣጽጊብና ዓዳጋይ ስለዝሰኣንና ክሳብ ኣብ ዓዓዱ ኹድና ንህዝብና ኣንበሽቢሽናዮ። ግን እንታይ ትርጉም ኣለዎ 'ጸላኢ ሰናይ ከሎ፣' "እንታይ ዋጋ ኣለዎ ገባር ክፋእ ከሎ" እዚ ዓንጃል ርእሲ ምራኽ ነቶም ገፈፍቲ ዓሳ ከካብ ጃልብኦም ገፈፍ ወሲድዎም። እቶም ዝተረፉ ገፈፍቲ ዓሳ ድማ ኣብ ክንዲ ንገማግም ባሕሪ ኤርትራ ዝጸግዑ ናብ የመን ጊዲዞም ኣሸምባይ ንህዝቢ ኤርትራ ዝኸውን ንህዝቢ ባጽዕ ዝኸውን ዓሳውን ክግፈፍ ኣይተኻእለን። ናይ ዓሰርተ ዓመት ጸዕርና ርእሲ ምራኽ ብሓንቲ ረፍዲ ካብ ስራሕ ወጻኢ ገይሩና፣ ደማሲሱና። በዚ ድማ ህላወ ሚንስትሪ ሃብቲ ዓሳ ትርጉም ዘይብሉ ኾይኑ እንሄልካ" ኢሉ እንቅዓ ኣተንፊሱ።

ነዚ ኣብ ላዕሊ ከዕልለኩም ዝጸናሕኩ ጽሑፊ ቅድሚኒ ናብ መደምደምታ ምስጋሪይ ጽሑፊይ ምዛናዊን ተኣማኒን መታን ክኸውን ብወገን መንግስቲ ዘሎ ርእይቶ ከስፍር ምሁራዊ ሕልና ደፋሬኡኒ ናብ ጉጉል(google) ይጎራጉረልኩም። ኣብ ሻባይት ብዕለት 2 መጋቢት 2016 ብዛዕባ ሃብቲ ዓሳ ካብ ዝተጸሕፈ መታን ርትዓዊ ፍርዲ ክትህቡ እዚ ዝስዕብ እንሄልኩም፡- "ኣብ 1950 ብዝሒ ናይቶም ኣብ ምግፋፍ ዓሳ ዝሳተፉ ደቀባት ኤርትራ 20,000 ነይሩ። ብድምሩ ብዝሒ ነበርቲ ዞባታት ሰሜናዊን ደቡባዊን ቀይሕ ባሕሪ 302,000 እዩ። ቅድሚኒ እዚ ኣብ ላዕሊ ዝገለጸኩልኩም ግፋ ናይ ርእሲ ምራኽ 1% ካብዚ ህዝቢ ጥራሕ እዮም ኣብ ምግፋፍ ዓሳ ዝሳተፉ ነይሮም። እዚ ድማ ዳርጋ 3020 ምጃኖም እዩ። ድሕሪቲ ግፋ ካብዚኦም ካብ 30 ዘይበዝሑ እዮም ከይግፈፉ ሸለብ ገለብ እንዳበሉ ናብ ማርሳታትን ወደባትን ከይተጸግዑ ዓሳታት ዘስግሩ። እቲ ዘሕዝን ድማ እቲ ካብ ሕርጊጎ ክሳብ ራስ ዱሜራ ዘሎ ግዝኣታዊ ባሕሪ ኤርትራ ኣብ ትሕቲ ቁጽጽር ኢማሬትን ስዑድን ምእታዉ ኤርትራውያን ደቂ ደንከል ኣሸምባይ ዓሳ ካብ ባሕሪ ክገፋስ ጃልባታቶም ከይምርታ ቁሩብ ዘወር ከዩብልወን እኳ እንታይ ሻብኣን እተን ነፈርቲ ኩናት መጺኤን ከምዝሃርምኣንን ህዝቢ ሸኩኑን ርዒዱን ኣብ ኣፍደገ ባሕሪ እንዳተቐመጠ ዓሳ ካብ ዘይበልዕ ሳልሳይ ዓመቱ ሒዞ ኣሎ።

እቲ ዝገርም ድማ እቲ ናይ 2 መጋቢት 2016 ጸብጻብ "ሚኒስትሪ ሃብቲ ዓሳ ብሓገዝ መንግስቲ ጃፓን ኣብ ክልተ ቦታታት ፋብሪካ በረድ፣ ኣብ ክልተ ቦታታት ዘመናዊ ቴክኖሎጂ ዝተዳለወ ዓበይቲ መዝሓሊ መኻዘን፣ ኣብ ባጽዕን ዓሰብን ብፋሉይ ንጃላቡ ዘገልግል መዕደል ነዳዲ ተሃኒጹ" ይብል። እዚ ኹሉ ግና ኣብ ኣገልግሎት ክውዕል ዕድል ኣይተዋህቦን። ንብላሽ ብዘይ ኣገልግሎት ብዋዒን ኣሞዲታን ይምርት ኣሎ።

ደለይቲ ሰናይ ኣባላት ሚኒስትሪ ሃብቲ ዓሳ ብዝገበርዎ ሓያል ጸዕሪ ብሓገዝ መንግስቲ ጃፓንን ዓለማዊ ባንክን ካብ ዓዲ ጣልያን 8 ኣዝዩን ዘመናዊያን ገፈፍቲ ዓሳ መራክብ ተገዚኣን ነይረን። ባጽዕ ዝኸደ ሰብ ኣብ ጥቃ ናይ ቀደም ናቫል ቦይዝ ለይቲን መዓልትን ብሓደስተን ተኸዲመን ከምዘለዎ ክዕዘብ ይኸእል። እቲ ዘሕዝን ገለ ግዳሳት ኤርትራውያን ላዕልን ታሕትን ኢሎም ንኸልተ ካብኣተን ንሓጺር ጊዜ ከንቀሳቅስወን ክኢሎም ነይሮም። ኣብ ሓጺር ጊዜ ድማ ብዙሓት ደቂ ባጽዕ ኣብተን መራክብ ተቐጺሮም፣ ብዝሒ ዘለዎ ዓሳታት ገፈፍም ኣብ ከተማታት ኤርትራ ብ20 ናቕፋ ንኪሎ ብምሻጥ በሽ በሽ ኣቢሎም ነይሮም። እቶም ኣብ ምግፋፍ ዓሳ ዝተሳተፉ ዜጋታት ድማ ብመጠን ዝገፈፍዎ ዓሳ ካብ 10,000 ክሳብ 15,000 ናቕፋ ንወርሒ ክረኽቡን መነባብርኦም ክመሓየሽ ጀሚሩ ነበረ።

ነዚ ዝሰምዐ ቀታል ተስፋ፣ ሓሳድ ኣያና ድማ ነቶም ነዚ ስራሕ ዝመርሑን ዘካይዱን ግዳሳት ኤርትራውያን ጸዊዑ ኣብ ቅድሚ እቶም ናይቲ ጊዜቲ ኣባላት ሓይሊ ዕማም ኢሉ ኣብ ባጽዕን ዓሰብን ኣዘዘትን ናዘዘትን ገይርዎም ዝነበረ በዓል ጀነራል ሃይለ ሳሙኤል (ቻይና)፣ ወዲ ማኢልን ናይ ኩባንያ ህንጻ ገደም ሚኒስተር ንወርሒ 4 ሸሕ እንዳወሰደ ሓደ ገፋፍ ዓሳ 15,000 ክወስድ፣ ስርዓትና ካብ ማሕበርነታዊ ናብ ካፒታሊዝም ንምቕያር ዝግበር ሸርሒ ስለዝኾነ ደው ክብል" ኢሉ ቀጠን ትእዛዝ ምስ ሃብ ብዘይካቲ ነዚ ሰሚዑ ዝሰንበደ ክኢላ ባሕሪ እቶም ኣባላት ሓይሊ ዕማም ያኢ ተራይዎም ነያይ ብስሓቕ ዓጀብዎ። እቲ ክኢላ ድማ 'እሞ እዘን ብብዙሕ ወጻኢታት ዝተገዘኣ ዘመናውያን መራክብ እንታይ ክኾና እዩ ዝድለ ዘሎ?" ኢሉ ብድፍረት ነያይ ይሓቶ። ኣያይ ድማ "እቶም ዝርእይዎን ቆልዑ መታን ዓሳ ብመርከብ ከምዝግፈፍ ከይጠፍአም ስቕ ኢልኩም ጥራይ ኣብቲ ናቫል ቤዝ ኣጸግዕዎን፣ ንንብረትናንን ህዝብናን ካባና ንላዕሊ ኣይትሓልይሉን ኢኹም" ኢሉ ብብድዓ ኣፋነዎ።

ስለዚ ደላይ ጽቡቕ ሓውና ዶክተር በርሀ ሃብተገርግስ፣ ኤርትራ ካብቲ 'ቀታል ሕልሚ፣ ቀታል፣ ተስፋን፣ ቀታል ባህግን ዝኾነ ኢሰያስ ሓራ ከይወጸትሲ ሓሳብ ልብና ክሰምር ስለዘይሕሰብ፣ ኩልና ኤርትራውያን ዓድናን ሻራናን ብዘየገድስ ኩሉ ዓቕምና ኣዋሃሂድና ኢደይ ኢደይ ኢልና ነቲ ሓሳድ ጸላኢ ሰናይ ንእለዮ።

ሃብተሰላሴ ገብረመድህን 23 ሕዳር 2018

ካብ ሕሸክብ

ድ.ሰ.ደ.ኤ.